

Мова, мовлення, мовленнєва комунікація

Соляник В. І.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТИПОЛОГІЯ ПРОСПЕКЦІЇ І РЕТРОСПЕКЦІЇ У ТВОРАХ

У.С.МОЕМА

Розгляд реалізації просторово-часового континуум в текстах творів У.С.Моема дозволяє виявити порушення тимчасового континууму, а саме проспективний та проспективно-ретроспективний дисконтинуум.

Ретроспекція в структурі тексту творів У.С.Моема має різні форми презентації [2]. Можливо розрізнити два типи ретроспекції: композиційно-текстову та відсильну. Наявність у тексті композиційно-текстової ретроспекції веде до утворення відрізка тексту, який можна назвати ретроспективною частиною твору.

Дія відсильної ретроспекції проявляється в тім, що в тексті виникають ретроспективні посилання.

Colonel was first hospitalized at the time of the first world war. Rowley realized that he would never really find out what was wrong with him until he could isolate the genes. But, he knew for sure that he would have never believed before that could have happened [1, 23].

Виділені типи ретроспекції відрізняються по темпоральній співвіднесеності із сюжетним часом. Композиційно-текстова ретроспекція виводить реципієнта з рамки сюжетного часу; відсильна — функціонує в рамках синхронного розвитку твору (у наведеному прикладі на це вказує прислівник “before”).

Ретроспекцію, що реалізується в рамках одного або декількох абзаців, можливо визначити як «концентровану»; ретроспекція, що розосереджена по всьому тексту, визначається терміном «розсіяну».

Проспекція є частиною тимчасового дисконтинууму, і тому її класифікацію можливо здійснити саме за цим принципом. Так, розглядаючи твори У.С.Моема,

можливо виділити повну та часткову проспекцію — з погляду тимчасового зрізу та «одноступінчасту» та «багатоступінчасту» проспекцію — за характером реалізації тимчасових зв'язків [3].

Відмінність між ретроспекцією і проспекцією у тому, що ретроспекція завжди займає якесь місце у поступальному русі тексту, тоді як проспекція рідко викликана самим ходом сюжетного розгортання. Проте реципієнт може передбачити, що буде далі, у зв'язку з окремими актуалізованими частинами тексту. Таким чином, подібно до ретроспекції, проспекцію теж можна розділити на об'єктивну (авторську) та суб'єктивну (читацьку).

Ретроспективні та проспективні контексти запроваджуються за допомогою прямих та непрямих маркерів.

Прямі маркери ретроспекції в тексті творів У.С.Моема мають лексично-граматичний характер. Часто це прямі слова-вказівки на час: *'yesterday'*, *'last night'* etc., поєднання *'how long'*, *'since'* з Past Perfect.

Використання слова *'past'* як привідного, так і прикметника і іменника в поєднанні з лексичними одиницями, що називають час.

Прикладом граматичного маркеру може бути використання дієслів у Past Perfect:

He had a kind of panacea of her reveries and floundering for an answer. He handled just such a question, as if he had varied between evasion and the truth with no varnish on it. But he had never asked [1, 13].

Такі маркери як *'memory'*, *'dream'*, *'thought'*, *'smth. kept recurring to smbd.'*, дієслова розумової діяльності типу *'remember'*, *'realize'* слід вважати непрямыми, оскільки вони лише натякають минулі події. Розумінню реципієнта доступно, в основному, оцінити їхній вплив на даний момент часу. Також можливо спостерігати зміну настрою протагоніста, втрату душевної рівноваги тощо, під дією цих нагадувань. Наприклад:

1) *...but still, when Mary thought of telling Edgar the bare truth, old memory rose up like a stone filling her mouth and blocking words* [1, 76].

У цьому прикладі описується почуття страху, який персонаж відчуває

зараз. Тим не менш, що *'old memory'* нагадує про якусь неприємну подію в минулому, яка є причиною душевного дискомфорту в теперішньому. Іншими словами, у цьому контексті поєднуються два тимчасові плани.

Слід звернути увагу на те, що подібні слова-показчики на події, що мали місце в минулому, можуть використовуватися у поєднанні із часом контекстуально теперішнім.

Окремі події, що мали місце в минулому і до яких персонаж твору знову і знову повертається в сьогоденні, можуть також вважатися непрямими маркерами ретроспекції.

Прямими маркерами проспекції є всі форми майбутнього часу (*would, should+inf*), а також умовний спосіб.

Now, which of five thousand answers should she give to that one? [1, 72].

В контексті творів У.С.Моема непрямих маркерів проспекції значно менше, ніж у разі реалізації ретроспекції. Такими непрямими маркерами проспекції, в основному, є припущення, що висловлюються персонажами:

She could try to imagine the supper in fog of fear, trying to see what might logically happen next, though she failed being unable [1, 58].

Прямих вказівок на майбутнє не спостерігається, проте не викликає сумніву, що думки персонажу звернені в майбутнє. І реципієнт переноситься у це майбутнє взагалі, майбутнє без обмежень конкретними часовими рамками.

Література:

1. Моем У.С. На віллі.— Київська обласна організація товариства «Знання» УКСП «Кобза», 1995. — 80с. ISBN 5-7770-0646-9/
2. Соляник В. І. МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ РЕТРОСПЕКЦІЇ У ТВОРАХ У.С.МОЕМА. *Nauka I Studia*, Vol.11. Praha Publishing House “Education and Science” 2023.— ISSN 1561-6894/
2. Соляник В. І. МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПРОСПЕКЦІЇ У ТВОРАХ У.С.МОЕМА.— Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції «Настоящи изследвния и развитие 2024» / Vol. 1. — Софія «Бая ГРАД-БГ ОДД», 2024. — сс.25-27. ISSN 1561-6908/

